

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 157 (2017)
Edition 157 (2017)

Кропивницький – 2017
Kropyvnytskyi – 2017

УДК 378
ББК 81.2(3)
Н 34

Наукові записки / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 157. –
Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – 300 с.

ISBN 978-7406-57-8
ISSN 2415-7988 (Print)
ISSN 2521-1919 (Online)

Рецензенти: Олексюк О. М., доктор педагогічних наук, професор.
Комаровська О. А., доктор педагогічних наук, професор.

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Наказ Міністерства освіти і науки України № 241 від 09.03.2016 р.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Google Scholar, Directory of Open Access Journals (DOAJ).

Редколегія:

Науковий редактор:

Черкасов В. Ф.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Заступник наукового редактора:

Савченко Н. С.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Відповідальний секретар:

Грозан С. В.

– кандидат педагогічних наук, ст. викладач ЦДПУ ім. В. Винниченка

Редакційна колегія:

Калініченко Н. А.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Клім-Клімашевська А.

– доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща

Кротерс Г.

– доктор філософії, професор Белфастського університету Її Величності, Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії

Кушнір В. А.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Радул В. В.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Радул О. С.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Рангелова Е.

– доктор педагогічних наук, професор, голова Міжнародної асоціації професорів слов'янських країн, Республіка Болгарія

Растрюгіна А. М.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Садовий М. І.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Ткаченко О. М.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Шандрук С. І.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Друкується за рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 12 від 29. 05. 2017 року)

Статті подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2017

UDK 378
BBK 81.2(3)
A 34

Academic notes / Ed. board: V. F. Cherkasov, V. V. Radul, N. S. Savchenko, etc. – Edition 157. Series: Pedagogical Sciences. – Kropyvnytskyi: EPC of Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University, 2017. – 300 p.

ISBN 978–7406–57–8
ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)

Reviewers: Oleksuk O. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.
Komarovska O. A., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.

«Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences» is included into the List of Scientific Professional Publications of Ukraine, which can publish the results of dissertations for obtaining scientific degrees of Doctor and Candidate of Sciences. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 241 of 09/03/2016.

The collection is registered in the international catalogues of periodicals and database **Google Scholar**, **Directory of Open Access Journals (DOAJ)**.

Editorial Board:

Academic editor:

Cherkasov V. F. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Assistant of Academic editor:

Savchenko N. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Executive Secretary:

Grozan S. V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Editorial Board:

Kalinichenko N. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Klim-Klimashevska A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Natural-humanitarian University of Siedlce, Republic of Poland

Crothers G. – Ph. D., Professor of Belfast University of Her Majesty's, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

Kushnir V. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Radul V. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Radul O. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Rangelova E. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, President of the International Association of professors of Slavonic countries, the Republic of Bulgaria

Rastrygina A. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Sadovyi M. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Tkachenko O. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Shandruk S. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Published by the resolution of the Academic Council of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University
(Protocol № 12. 29. 05. 2017)

The articles are presented in the author's editing

© Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University, 2017

ЗМІСТ

КОВАЛЬЧУК Наталія Дмитрівна «ДІМ»-«ПОЛЕ»-«ХРАМ» ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	12
ОВЧАРЕНКО Наталія Анатоліївна ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В США.....	14
СТАШЕВСЬКА Інна Олегівна ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ.....	20
СТРІХАР Оксана Іванівна ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНТЕГРАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВУ.....	24
ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ПІДХІД В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	29
ВАЛЬКЕВИЧ Раїса Андріївна СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА.....	34
АРИСТОВА Людмила Сергіївна СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ СВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ.....	37
БЄЛІКОВА Валентина Венедиктівна ДУХОВНА МУЗИКА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	42
БЛОЗУБ Людмила Миколаївна НАРОДНА ПІСНЯ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ.....	47
ГОНЧАРЕНКО Юліана Володимирівна СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	51
ГОРБЕНКО Олена Борисівна ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО – ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ОРКЕСТРОВОМУ КЛАСІ.....	55
ДІДИЧ Галина Степанівна ВАГОМЕ МІСЦЕ СИМФОНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ Л. РЕВУЦЬКОГО В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ХХ СТОЛІТТЯ.....	60
ІРИГІНА Світлана Олександрівна ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА У СИСТЕМІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-МУЗИКАНТІВ.....	65
КИРИЧЕНКО Олена Іванівна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА.....	70

УДК141.32 (477):008

КОВАЛЬЧУК Наталія Дмитрівна –
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії
Київського університету імені Бориса Грінченка
e-mail: natalia.kovalczuk@gmail.com

«ДІМ»-«ПОЛЕ»-«ХРАМ» ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблематика дослідження екзистенціалів національного буття, тобто архетипів української культури, її наскрізних структур, актуальна нині і виявляє генезу персоналізму, як в українській філософії, так і в національному бутті. Істотне значення має виявлення ідейного джерела архетипічних символів українського народу, яким виступає національна культура. У певному розумінні, національна культура втілює ціннісно-смысловий універсум, в якому як етнос, так і людина шукають своє місце і свої ідеали.

Протягом останніх двох століть українська культура опинилася в затінку російської культури. У результаті цього, багато культурних процесів в Україні подавалися як російське явище. Тому зараз актуальною для України (особливо для її сприйняття на Заході) є необхідність чітко диференціювати українську специфіку у світовому історико-культурному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки з'явилося багато публікацій, присвячених дослідженню української ментальності. Але в них основна увага була сконцентрована на дослідженнях української душі. Нерозробленість у світовій науці точних методів аналізу такого явища, як душа, призводило до засилля метафоричних образів і політичних засобів у вивченні української ментальності. Ми пропонуємо аналіз української ментальності засобами, що допускають фактичну перевірку емпіричними методами. Йдеться про те, що замість невизначених міркувань про романтизм, індивідуалізм, ліризм української душі (тобто, про риси владі, притаманні більшості інших народів: полякам, грузинам, індійцям), потрібно досліджувати емпіричними методами наскрізність тих чи інших символічних структур культури. Саме вона і дозволяє розцінювати їх як архетипи чи інваріанти культурного розвитку.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути концепти «Дім-Поле-Храм» в контексті екзистенціалів національного буття, тобто архетипів української культури. Для вирішення поставленої проблеми потрібно розв'язати наступні завдання: 1) проаналізувати як проявляється концепт

«Дім» в українському національному бутті, 2) показати сутність концепту «Поле» в українській культурі, 3) розкрити концепт «Храм» крізь призму духовного життя українців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цілий спектр архетипічних уявлень породив в українському менталітеті концепт «Дому» як антропологічного буття з його моральними чеснотами. Символічно «Дім» характеризує, за виразом Т. Шевченка, місце, де для особистості (чи нації) «Своя правда, сила і воля». Тут насамперед позначається сімейна цінність, сердечне єднання, родинна захищеність.

Одним із найважливіших архетипів який дотичний в українському менталітеті до концепту «Дому» є архетип свободи, який пов'язаний, передусім, з розвитком демократії в Україні.

Демократія розвивається в Україні з того самого джерела, що й демократія європейських країн, тобто з варязьких структур варварської демократії. Але за наявності загального коріння розвиток демократії в Україні та Європі відбувається в різних соціо-політичних обставинах.

Україна розвивалася на кордоні з кочовими племенами степовиків, і демократія починає набувати рис самооборони українського соціуму. Розвиток цивілізації в Україні набирає кордонного вигляду. Тут йдеться про цивілізацію, яка знаходиться на кордоні між «розумною ойкуменою» культури і силами ворожнечого буття. Вижити у цих умовах можна було тільки на ґрунті розвитку вільної особистості.

Архетип свободи найбільш яскраво проявився в добу козаччини, зокрема в житті січового братства. Січове товариство було спілкою вільних осіб. Французький інженер Гійом де Васер Боплан, який прожив в Україні сімнадцять років, зазначав, що українці «дотепні та спритні, винахідливі і з широкою душею, не прагнуть до великого багатства, а над усе цінують волю, без якої не можуть жити» [1, с. 5].

В Україні істотного значення набуло моральне розуміння свободи. Вона виступала як честь і гідність людини. Цим пояснюється багато епізодів української історії. Наприклад, мотивування початків

© Ковальчук Н. Д., 2017

національно-визвольної боротьби під проводом Богдана Хмельницького саме потребує здобуття козаками шляхетних чеснот та остання революція гідності в Україні. Навіть у гімні сучасної України проголошується:

Душу й тіло ми положим
За нашу свободу

І покажем, що ми, браття,
Козацького роду.

Принцип свободи проходить таким чином крізь увесь масив української історії від доби Київської Русі до сучасності.

Символічний образ «Поля» пов'язаний в українській культурі з архетипом землі як джерела багатства та національного єднання на власному етнічному ґрунті. Земля отримує у традиційній українській свідомості подвійне тлумачення: як оброблене селянське поле, що освячене працею та хліборобськими обрядами, і як «Дике Поле» – степовий край загрозливих навал, смертної темряви, вторгнень нехристиянських сил. Якщо виходити з концепції історії А. Тойнбі, що будується за схемою виклик – заклик, то освоєння степу було відповіддю Руси-України на виклик Універсуму. Степ з простору кочовища перетворюється на переоране поле, річки з зони перешкоди набігам – у транспортні артерії.

З поширенням феномену «поля» в українській культурі відбувається становлення етнічної свідомості. На передній план виступає не опозиція «місто – степ» (як альтернатива порядку та хаосу, софійності та безодні), а зіставлення степ – «хутір», де останній символізує трансформацію степової стихії у хутір, тобто обжитий куток особисто відвойованої природи.

Взагалі в українській ментальності та пов'язаною з нею національною культурою спостерігається паралелізм зображення життя природи і людини, органічний зв'язок природного і соціального. Степ тут не просто географічне чи екологічне явище, а соціальний ґрунт. «Прив'язаність до рідного ґрунту для українця, – пише з цього приводу С. Грица, – має особливий сенс, бо вона асоціюється з синдромом вічного страдництва за відсутності рідної хати – своєї держави. Поняття «рідний» в українській мові має неперекладаний ідеоматичний смисл» [2, с. 20].

Що ж до архетипу природи загалом, то вона наповнюється символами життя та виступає як резонатор людської душі. Для Т. Шевченка природа є щось підрядне людині, це є дзеркало людських переживань, яке дає людині можливість зрозуміти себе саму. Така відповідь природи на душевний настрій

людей є домінуючою тенденцією української літератури. І у автора «Слова о полку Ігоревім», і в українських думках, і у М. Гоголя, П. Куліша, М. Коцюбинського та Лесі Українки природа стає дзеркалом почуття і бажань людини, її мрії та ідеалу краси.

З архетипом землі пов'язаний флористичний орнамент в українській народній творчості, а особливо в культурі українського бароко. Образ рослини в історії філософської думки в Україні, у філософських курсах Києво-Могилянської академії, зокрема, мав значення алегорії, пов'язаної із життям, смертю і воскресінням через смерть. Це знаходить своє відображення у творах Г. Кониського і Г. Сковороди.

Символіка концепту «Храм», яка символізує святині в українському менталітеті, не обмежується рамками православної церкви, бо християнство в Україні не було одноконфесійним. Історично статус святинь народу пов'язувався з архетипом софійності та архетипом слова. Київ, як столиця Русі, виступає не тільки як провідний політичний, економічний, церковний центр, а і як втілення вищої розумної ойкумени, як втілення софійності в матеріально-просторовому середовищі. Головним храмом цього міста є Софія Київська.

Митрополит Іларіон у своєму «Слові про закон і благодать» зіставляє святу Софію з храмом Єрусалима, який є центром святого міста і символом небесного Єрусалиму. Ця ідея нового Єрусалиму простежується у архітектурному рішенні собору, в основі якого лежить символічний образ Граду Божого як упорядкованого Богом космосу. У середньовічній ментальності існувало уявлення про те, що світотворення має релігійно-філософський сенс, в якому числі, як основа світобудови, має сакральний і таємничий сенс.

В архітектурному соборі святої Софії Київської ідея нового Єрусалиму безпосередньо пов'язана з дійсністю того часу. Храм святої Софії Київської, збудований у 1037 році, є святішим паладіумом Київської Русі. Літургійна будова храму, передусім, пов'язана з фігурою Богородиці Оранти, яка розміщена посередині храму і образ якої визначає сутність всього інтер'єру. Оранта – це теургічна сила, яка має знищити видимих і невидимих ворогів міста. Оранта стає воїном заступником, бо вона, як і Мойсей, бере на себе функцію захисту свого народу. Цей образ київської Оранти народна думка

пов'язує з «непорушною стіною».

Слово в духовному житті України завжди вважалось початком вільної думки і вільної людини. З появою християнства і так званої «алфавітної молитви» Кирила слово проголошується завдяки дарам Святого Духу та втіленням Божої Премудрості, витвором «алфавіту світу». Відповідно, людська писемність оцінюється як вторинне явище, що успадковує онтологічну премудрість. З століття, коли поширюється рух полемістів, що борються з унією та католицизмом архетип слова набуває специфічного статусу. Слово виступає як «меч духовний» (І. Вишенський, Л. Баранович та інші полемісти) і в такому значенні проходить крізь усю історію української писемності аж до Лесі Українки, яка жадала, щоб слово перетворилось на «гостру крицю».

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, аналіз поставленої проблеми, яка стосується екзистенціалів національного буття в контексті концептів «Дім-Поле-Храм» приводить до висновку, що концепт «Поля» пов'язаний передусім з архетипом землі, який мав окрему репрезентацію в різних соціокультурних умовах розвитку України. Концепт «Дім» має широкий спектр архетипічних уявлень в українському менталітеті, але найважливішим серед них був архетип свободи. Символіка концепту «Храм» найбільш рельєфно відбивається в архетипі софійності та архетипі слова.

УДК 378.091.013: 785.1

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В США

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтенсивний розвиток постіндустріального суспільства, з характерними для нього економічною глобалізацією та швидкими темпами створення освітніх технологій, викликав необхідність модернізації музичної освіти педагогічних кадрів. Одним із ефективних

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Наливайко С. І. Сторінки історії та культури Праукраїни / С. І. Наливайко. – Чернівці: Прут, 2003. – 230 с.
2. Грица С. В. Міграція фольклору / С. Грица // Фольклор українців поза межами України: 36. наук. статей. – АН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського, Ін-т української археології. – К., 1992. – С. 20–28.

REFERENCES

1. Nalyvayko, S. I. (2003). *Storinky istoriyi ta kultury Praukrayiny*. [History and Culture Praukrayiny]. Chernivtsi: Prut.
2. Gritsa, S. V. (1992). *Mihratsiya folkloru // Folklor ukrayintsiv poza mezhamy Ukrayiny*. [Migration folklore // Ukrainian folklore outside Ukraine]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА
КОВАЛЬЧУК Наталія Дмитрівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка.
Наукові інтереси: дослідження екзистенціалів національного буття.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
KOVALCHUK Natalia Dmytrivna – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of philosophy at the Kiev University named after Boris Grinchenko.
Circle of scientific interests: scientific eksistences national existence.

Дата надходження рукопису 12. 04. 2017 р.

ОВЧАРЕНКО Наталія Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Державного вищого навчального закладу «Криворізький державний педагогічний університет»
 e-mail: shvager77@gmail.com

шляхів прискорення інтеграції сучасної вітчизняної музичної освіти в світовий освітній простір та підвищення якості підготовки майбутніх учителів музики в Україні є вивчення та впровадження позитивного зарубіжного досвіду. Саме тому важливого значення набуває дослідження особливості підготовки майбутніх учителів